

Gamvik, Tana, Berlevåg og Båtsfjord kommuner

Saksnr. 2021/3590

Kirkenes, 01.03.2024

Dette brevet sendes på vegne av 4H Finnmark, Birdlife Finnmark, DNT Sør-Varanger turlag, Naturvernforbundet Finnmark, Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) Finnmark

Innspill planprogram – Kystsonesplan

Innspill til planprogram fra FNF Finnmark

Forum for natur og friluftsliv i Finnmark (FNF) er et samarbeidsnettverk bestående av natur- og friluftslivsorganisasjoner. Til sammen representerer vi betydelige allmenne interesser innen naturvern, landskap og friluftsliv. Det er over 5500 medlemmer i FNF-F sine tilsluttede organisasjoner.

To store kriser preger verden i dag – klimakrisen og naturkrisen. Den største trusselen mot artsmangfold er arealendringer. Inngrepene gjøres stykkevis og delt, og medfører at både naturmangfoldet og friluftslivet forringes. For å stanse tapet av naturmangfold, samt bremse den globale oppvarmingen, må arealforbruket stoppes. Ivaretagelse av naturen er grunnlaget for et bærekraftig samfunn. Tilsluttede organisasjoner i FNF Finnmark er alle opptatt av å ta vare på naturgrunnlaget i Finnmark, samt fremme et allment tilgjengelig friluftsliv.

Kort om våre punkter

- Vi er sterkt bekymret for **en videre økning av havbruk i åpne merder av hensyn til villfisk og mulighetene for å utøve friluftsliv og kulturell aktivitet i felles sjøallmenning**. Dette gjelder også torskeoppdrett.
- Vi mener at kunnskapsgrunnlaget fra Havforskningsinstituttet og Vitenskapelig råd for lakseforvaltning taler for at **føre-var prinsippet** må være førende når det gjelder ytterligere åpning av nye områder til oppdrett i åpne merder.
- Vi mener at blant annet vandirektivet medfører et behov for å stille opp **miljøbestemmelser** også i kystsonesplanen med hjemmel i plan og bygningsloven. Oppdrett i såkalt lukkede anlegg er på full fart framover. Kystsonesplanen for Loppa må stille krav om at eventuelle nye arealer og søknader om utvidelse for oppdrett gir 0-utslipp. Forurensningsloven gir kommunen mulighet til å stille krav utslippets art og mengde.
- Vi håper kommunen vil legge sterk vekt på de behov for areal som kystfiskerne melder inn av hensyn til den lokale kunnskapen de innehar om **viktige gyte og fiskeområder**.

Vurderinger etter naturmangfoldloven

Samarbeidsnettverk mellom natur- og friluftslivsorganisasjoner
finnmark@fnf-nett.no | Storgata 5, 9900 Kirkenes | 904 11 343
organisasjonsnummer 916 589 050 | www.fnf-nett.no/finnmark

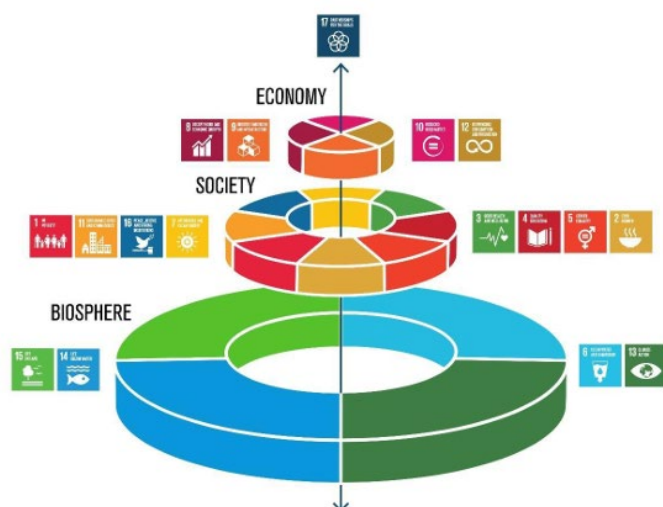
Vi minner om at naturmangfoldloven § 7 krever at det skal fremkomme av selve planvedtaket hvordan prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8–12 blir anvendt. Det vil nok særlig være interessant å se hvordan planen blir begrunnet ut fra gjeldende kunnskapsgrunnlag (§ 8) og hvordan føre-var-prinsippet (§ 9) og prinsippene om økosystemtilnærming og samlet belastning (§ 10) blir anvendt i planprosessen.

Bærekraftig utvikling

Kommunal- og moderniseringsdepartementet oppdaterte nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging den 14. mai 2019. Her understrekes det på ny at bærekraft er nøkkelordet.

Regjeringen har bestemt at FNs 17. bærekraftsmål, som Norge har sluttet seg til, skal være det politiske hovedsporet for å få tak i vår tids største utfordringer, også i Norge. Det er derfor viktig at bærekraftsmålene blir en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanlegging¹.

Regjeringen forventer fortsatt at kommunen skal sette av tilstrekkelig areal til ønsket vekst i oppdrettsnæringen, men det må være vekst som også ivaretar miljøhensyn.

Figur 1: Bærekraft som en bryllupskake og ikke som en pai.

Ofte har de ulike aspektene ved bærekraft vært omtalt som likestilte og nesten frittstående. Bærekraft var noe man lette etter der sosiale, økonomiske og miljømessige interesser overlappet. Det som skiller bryllupskaken fra denne tankegangen, er at vi må tenke på utvikling i en verden hvor økonomien er verktøyet som samfunnet nyttiggjør seg av for å kunne utvikles innenfor planetens tålegrense.

Næringsliv og næringsutvikling

Det er viktig å identifisere de viktige høste- og ressursområdene for fiskerinæringen, og vurdere fiskeriinteressene opp mot andre interesser i områder med overlappende arealbruksbehov.

¹ <https://www.regjeringen.no/contentassets/cc2c53c65af24b8ea560c0156d885703/nasjonale-forventninger-2019-bm.pdf>

FNF Finnmark ønsker å forsikre seg om at kommunene også legger til grunn områder som er viktige i fiskens oppvekstområder og næringstilgangen, når de identifiserer overnevnte områder.

Oppdrett av torsk

Vi mener det bør utvises stor forsiktighet ved etablering av torskeoppdrett da det vites lite om hvilke konsekvenser som kan medfølge ved ulykker/uhell.

FNF Finnmark viser til Havforskningsinstituttets «kunnskapsgrunnlag for mulig påvirkning fra oppdrettstorsk og levendelagret torsk på villtorsk»², publisert våren 2021. Det kommer tydelig frem at dette er en type oppdrett der vi mangler kunnskap og der konsekvensene for en hardt presset kysttorsk er svært usikker. Dette gjør føre-var-prinsippet høyst aktuelt. HI viser til at rømming fra et torskeanlegg i hodesak vil skje ved at oppdrettstorsk gyter i merdene. Deretter vil egg og larver kunne spre seg over store avstander, som igjen vil påvirke torskebestander over store deler av, eller hele fjorden. Når larvene blir kjønnsmoden fisk vil oppdrettstorskens gener bli innblandet i villtorskstammen. Dette vil sannsynligvis gi liknende konsekvenser som er kjent fra oppdrettlaksens genblanding med villaks. Det kan dermed bli en kraftig reduksjon av bestanden. Se også vårt høringsinnspill vedr. Gulgofjorden³.

Oppdrett av laksefisk

Tanavassdraget blir ofte beskrevet som verdens viktigste elv for produksjon av atlantehavslaks. Andre nærliggende vassdrag som Kongsfjord-, Syltefjord-, og Risfjordelva har tilnærmet samme status for atlantehavslaks. Det finnes flere bestander av sjørøye i Nervei-, Laggo-, Risfjord, Store Molvik, Syltefjordelva med flere. Sjørøye er definitivt den mest sårbare laksefisken og vi holder på å miste den fra norsk natur. Den er også mye mer følsom for lakselus, både etter forskning fra Fjelldal mfl.⁴, men også på grunn av sitt arealbruk begrenset til fjordsystem der mengden lus er størst. Det er godt kjent hvordan lakselus og genetisk innblanding er en stor trussel mot villaks. Syltefjordelva har gode registreringer på sjørøye over lang tid. Bestanden er liten sammenliknet med andre sjørøyeførende elver i landet⁵. Sjørøya lever hovedsakelig i ferskvann, men i motsetning til ferskvannsrøye drar den på beitevandring til sjøen om sommeren. Sjørøye med mye lus oppholdt seg kortere i sjøen enn fisk med færre lus. Det kan ha direkte påvirkning på fremtidens bestander⁶. Vi anbefaler å lese vårt høringsinnspill til Søknad om akvakulturtillatelse ved Sandfjordneset i Båtsfjord kommune⁷.

Vi vil også anbefale at følgende institusjoner på finsk side blir kontakt for innspill:

Maa- ja metsätalousministeriö (Finsk Landbruks- og skogsbruksdepartementet)

Ulkoministeriö (Finsk utenriksdepartementet)

Samediggi/ Saamelaiskäräjät (Finsk Sametinget)

Elinkeino-, Liikenne- ja ympäristökeskus (Senter for næringsliv, samferdsel og miljø)

² <https://www.hi.no/hi/nettrapporter/rapport-fra-havforskningen-2021-22>

³ <https://fnf-nett.no/finnmark/wp-content/uploads/sites/19/2022/04/Innspill-til-soknad-om-dispensasjon-for-torskeoppdrett.pdf>

⁴ <https://academic.oup.com/conphys/article/7/1/coz072/5614453>

⁵ https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/dirnat2/attachment/2856/dn-utredning-1-2012_net.pdf

⁶ <https://www.hi.no/hi/nyheter/2023/februar/har-studert-hvordan-lakselus-pavirker-sjoroyas-atferd>

⁷ <https://fnf-nett.no/finnmark/wp-content/uploads/sites/19/2022/06/Horingsinnspill-Sandfjordneset-SalMar.pdf>

Tenon kalatalousalue/ Deanu guolledoalloguovlu (Tana fiskeriområdene)

Lukkede anlegg for oppdrett

Vi mener det er sterke holdepunkter for å være restriktive med å åpne for havbruk i åpne merder. Dette baserer seg på råd fra Havforskningsinstituttet som viser til at en videre økning i nord vil øke risikoen for at også våre områder står i fare for å oppleve det samme som på Vestlandet (rødt i trafikklyssystemet)⁸. Vitenskapelig råd for lakseforvaltning fastholder at lakselus blant annet forblir en av de absolutt største trusslene mot anadrom fisk og at denne trusselen ikke ser ut til å bli bedre⁹.

Samlet mener vi at kunnskapsgrunnlaget pr. i dag tilsier at fortsatt håp for anadrome lakseelver i Vest-Finnmark forutsetter en klar prioritering i arealplanleggingen der krav til lavt/0-utslipp og forurensning ligger fast i kystsoneplanen og at man legger til grunn føre-var prinsippet for å minke presset på anadrome arter i våre vassdrag og fjordsystemer. Forurensningsloven gir kommunen mulighet til å stille krav utslippets art og mengde. Den risikoen som tas på vegne av en utrydningstruet art som villaksen er fra vårt synspunkt ikke akseptabel. Sjørøye er også en særegen art for de nordlige områdene og en art som tåler lus enda dårligere utfra forskningen som foreligger.

Nærmere om muligheten til å legge inn miljøbestemmelser i kystsoneplanen som for eksempel føringer for nullutslipp og null rømming.

Vi mener det er formålstjenlig å vurdere muligheten for å legge inn miljøbestemmelser etter plan og bygningsloven for arealformål til oppdrett. Vi vil vise til en betenkning som Naturvernforbundet Finnmark bestilte fra DSA Advokatkontor så tidlig som i 2020. Betenkningen er tilgjengelig her: <https://naturvernforbundet.no/finnmark/det-er-lov-a-stille-krav-til-oppdrettsarealene/>. Vi vil også vise til ytterligere en betenkning som Norske Lakseelver har bestilt og som samsvarer med slutningene gjort av DSA Advokatkontor om at kommunene har kompetanse til å stille vilkår etter plan og bygningsloven som for eksempel null utslipp av organisk materiale fra oppdrett og null rømming.

Vi merker oss også at temaet miljøbestemmelser også er aktuelt på den nasjonale Sjøplankonferansen i oktober¹⁰. Og et tema som det er behov for en klargjøring på i lys av at også vannforskriften stiller strengere krav til hvordan man sikrer at miljømålene for vannkvalitet nås. Det er også av interesse at det finnes aktører som satser på ny teknologi¹¹. Norske Lakseelver har blant annet foreslått denne formuleringen i Nordhordland:

Det ønskes en forutsigbar og bærekraftig vekst i akvakultur i planområdet. For å få til dette stilles følgende teknologinøytrale miljøkrav med hjemmel i Plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven og vanddirektivet: Innen 2030 skal akvakulturanleggene i planområdet ikke slippe ut lakselusegg og/eller lakseluslarver, oppfylle funksjonskrav som gjør det mulig å nå visjonen om null rømming og samle opp og resirkulere partikulært avfall slik at viktige ressurser som bl.a. fosfor kan gjenbrukes. For nye anlegg, konsesjoner eller lokaliteter, gjelder kravene umiddelbart.

⁸ <https://www.hi.no/hi/nyheter/2023/februar/varsko-om-lakselus-i-nord>

⁹ <https://vitenskapsradet.no/Nyheter/slik-er-statusen-for-norsk-villaks-i-2023>

¹⁰ <https://mrfylke.no/kalender/naering/arrangement-naering-2023/kampen-om-sjoeareala-nasjonal-plankonferanse>

¹¹ <https://ilaks.no/akvafuture-oppnadd-en-driftsmargin-pa-27-prosent-i-lukket-anlegg/>

Naturmiljø og biologisk mangfold

Vi påpeker at påvirkning på havbunnen under åpne merder gir svært dårlig tilstand. Overskuddsmasse i form av uspist fôr, avføring m.m. faller ned til bunnen og forringer kvaliteten. Villfisk søker seg til merdene og plukker opp uspist fôr. De kan få i seg medisin m.m. Dersom fugl eller andre fiskearter spiser slik fisk vil stoffene akkumuleres. Virkningene av dette er ikke kjent, og da slår Naturmangfoldloven og føre-var-prinsippet fast at en ikke har lov til å ta den risikoen som usikkerheten innebærer.

Ferske resultater fra Norce viser også uvanlig kraftige påslag av lakselus på sjøørret i mai 2023.¹² Vi siterer her fra Norce-rapporten:

Samlet sett viser den ekstraordinære overvåkingen av lakselus et høyt smittepress i fjordene. Dette er sannsynligvis et resultat av relativt høyt smittepress fra oppdrettsanleggene i områdene i kombinasjon med lav ferskvannsavrenning grunnet sen snøsmelting.

En fersk rapport fra Havforskningsinstituttet bekrefter også dette alvorlige bildet¹³.

Sjøfugler

Vi mener også at kystsonen må i hensynta sjøfugler. Kystsonen til de fire kommunene har et rikt fugleliv. Norge har et ansvar for overfor mange arter, en fjerdedel av alle sjøfugler som hekker i Europa hører hjemme i norske farvann. Fugler er ofte utsatt for predasjon av landbasert rovdyr som mink, rev, m.fl. i tillegg er rovfugl en trussel mot hekkende fugler og unger. Det samlede presset mot sjøfuglene øker der fugler kommer i konflikt med havbruk (skadefelling etc.). Det kan virke som om fugler blir mer eller mindre oversett som arealkonflikt knyttet til havbruk. Fugler trenger fred og ro når de skal hekke, og all økt aktivitet og arealbeslag vil kunne påvirke negativt. Det er viktig å huske på at akvakultur også er en del av den stadige bit-for-bit forringelsen av viktige leveområder. Forstyrrelser i området for næringssøk er ikke den eneste faktoren som påvirker sjøfugl i området. Observasjoner av fugl ved oppdrettsanlegg viser synkende bestander i nærheten. Oppdrettsanlegg fører til mer støy, lys og bevegelse som forstyrrer fugl. Økt støy kan skremme opp hekkende fugler slik at reirene ligger åpne for predatorer. Lusemiddel skader krepsdyr som fugl livnærer seg på. Endringer av det fysiske området påvirker også fugl. Fugl som beiter rundt anlegget, vil også være i større fare for å henge seg fast og død i nøter og nett. Dessverre finnes det eksempler på at man får tillatelse til å skadefelle dyr og fugl som frekventerer anlegg, også eksempler på at slik tillatelse ikke blir gitt, men likevel forekommer¹⁴. Når også klimaendringer legges til ser det ikke lyst ut for sjøfuglbestanden¹⁵. Kommersielle fiskerier som fangster på bestander av små stimfisk, eller arter som gir opphav til slike, konkurrerer i stor grad om de samme begrensede ressursene som sjøfugl. Denne stimfisken benyttes i stor grad som fôr til oppdrettsanleggene.

Fritidsbruk, folkehelse og friluftsområder

En av de viktigste bo- og bli-lyst argumentene i Finnmark er god tilgang på natur. Matauk og annen aktivitet i natur står i en særstilling i Finnmark, også i Gamvik, Tana, Berlevåg og Båtsfjord kommuner.

¹² <https://www.norceresearch.no/aktuelt/aldri-for-sett-sa-mye-lakselus-sa-tidlig-i-sesongen>

¹³ <https://www.hi.no/hi/nyheter/2023/juni/svert-mye-lakselus-pa-villaks-og-sjoorret>

¹⁴ <https://www.nrk.no/trondelag/oppdrettere-vil-skyte-fugler-rundt-anleggene-1.13910034>

¹⁵ <https://seapop.no/2021/06/sjofuglene-roper-varsko/>

Vi har behov for levende natur der elvene er friske, fjelltoppene er ville og sjøen er rein og tilgjengelig for alle. I tillegg til bo- og bli-lyst skaper naturen vår bedret folkehelse, kanskje spesielt i bygdene der organisert idrett og treningscenter er mangelvare.

Sjøområdet i denne kystsonen er svært godt egnet for friluftslivsaktiviteter og har en stor betydning for innbyggere i regionen. De spesielt sårbare områdene bør kommunene søke å verne mot utbygging både i sjø og langs land.

Fjordene og kystsonen har en svært rik tradisjon med fiskeri og matauk som en del av friluftsliv og kultur hos befolkningen. Områdene er fremdeles viktig for sjøsamisk livsgrunnlag og bør derfor bevares i god tilstand også for kommende generasjoner¹⁶. Matauk og friluftsliv til sjøs er også aktiviteter som er en viktig del av den nordnorske kulturen, identitet og bo- og bli-lysten. For den enkelte innbygger er tilgang på sjø og hav, fiske, rekreasjon og båtliv svært viktig.

Dessverre ser vi at arealene for fritidsfiske blir stadig færre og at rekreasjonsverdien går ned i takt med at det kommer stadig flere oppdrettsanlegg i fjordene. Det er også ofte et for dårlig kunnskapsgrunnlag når det gjelder fiskeplasser og viktige områder for dette.

Oppdrettsanlegg har en rekke negative konsekvenser for fritidsfiske, for eksempel har det blitt vanlig at såkalt «pelletssei». Dette er forsprenget viltlevende fisk som ikke oppleves positivt og man kan ikke være sikker på om foret inneholder for eksempel medisiner. Mange melder også at kvaliteten ikke oppleves god. Videre er selve arealbeslaget med forbudssoner og at det ofte blir færre villfisk i et område med oppdrettsanlegg. Opplevelsen av ro, landskap og båtliv blir også forringet som følge av industrianlegg med støy og andre virkninger.

Videre ønsker FNF Finnmark å uttrykke bekymring for stadig økt kjøring med vannscooter. Vannscooter har muligheten til å raskt endre fartsretning, i tillegg til høyt støynivå vil de utgjøre en betraktelig forstyrrelse for sjøfugl, både hekkende og næringsssøkende. Konsekvensene kan bli færre gode hekkinger og redusert sjøfuglbestand. Kommunene bør avgrense og stenge særdeles sårbare områder for vannscooterkjøring. Slike områder er elveutløp, fuglefjell og øvrige steder som er viktige for fugl.

Vi ønsker prosjekteierne i kommunene lykke til med videre planprosess og ser frem til å bidra og følge med videre i denne viktige prosessen.

Vennlig hilsen

Forum for natur og friluftsliv Finnmark

Per Erik Motrøen
Koordinator
FNF Finnmark

¹⁶ <https://www.idunn.no/doi/10.18261/9788215045078-2021-30#sec-6>